

Alföldi István

Az értelmiség szerepe, felelőssége

Újra kell-e fogalmazni az értelmiség szerepét? Mitől más a kommunikáció kora, mitől más az információs társadalom, mint az ezt megelőző korok? Van-e olyan minőségi különbség, amely alapvetően megváltoztatja az alkalmazkodási, fejlődési, beilleszkedési szokásokat? A válasz: igen és nem. Az igent mindenki azonnal érteni véli, hiszen naponta nő azon fogalmak száma és mögöttes tartalma, amelyekről elmondható: „eddig még nem volt”. Az információs társadalom definíciója is számos alakban létezik, de kérdezzünk csak meg két embert, biztosan legalább két különböző megközelítés lesz az eredmény. Ahhoz tehát, hogy az IGEN választ értelmezni lehessen, íme egy lehetséges definíció, a „3 I” alapú meghatározás. Az Infrastruktúra, Igény, Ismeret egysége az igényben megvalósuló motiváció és tartalom, a szükséges ismeretek többszintűsége és sokszínűsége együttesen jól leírja azt a valamit, amit információs társadalomnak nevezünk. Az értelmiség szerepe minden „I”-ben más módon, de egyértelműen tetten érhető. Az is világos, hogy mely területek azok, ahol a felelősség és a szerep újrafogalmazása elkerülhetetlen.

A jobb megértéshez vessünk egy pillantást arra, hol is tart ma Magyarországon az információs társadalom, létezhet-e digitális esélyegyenlőség, és mit kell érte tenni. Egy szociológus-politikus, Csepeli György az információs társadalom rétegződéséről szóló előadásában reális képet festett a hazai társadalom rétegeiről, számba véve a virtuális térbe átköltözött „addiktokat” és az „érintetleneket” egyaránt.

A kettő közötti arany középutat – a *produce* és a *consume* igékből származtatott elnevezéssel – a „prosumerek” jelentik, akik nemcsak fogyasztják az internetes tartalmakat, számítógépes fejlesztéseket, hanem hozzájárulnak azok „termeléséhez” is: közéjük sorolhatók a szakmai felhasználó „irodai munkások”, a praktikum elve alapján számítógépező „tájékozódók”, valamint azok is, akik csak játszani használják a számítógépet. Az érintetlenek között – akik ma még a társadalom többségét alkotják – vannak elérhetetlenek, akik semmilyen körülmények között nem vonhatók be az információs társadalomba. Vannak továbbá a közvetítésre szoruló és az integrálható, akikkel kapcsolatban az előadó külön hangsúlyozta az „írástudók” és a kormányzat felelősségét. Mindezt annak érdekében, hogy valóban létrejöhessen a digitális esélyegyenlőség, legyőzhető legyen az újtól való szorongás éppúgy, mint az ún. digitális bolsevizmus és a tudatlanság – nem titkolva persze, hogy az aggályok közül több nagyon is jogos: ilyenek a biztonság hiánya, a totális ellenőrzöttség érzése, az információs környezetszennyezés is.

Szokás a felgyorsult időre, a nagyságrendekkel megnövekedő információmennyiségre, az internetvilágba való bezártságra utalni, amikor az élet minőségi változásairól beszélünk. Ezek igazi kihívások az értelmiségi léttel szemben. Hogyan teljesítsünk tisztességesen, ha naponta legalább 50-100 fontos és legalább annyi kéretlen elektroni-

kus levelet kapunk? Hogyan őrizzük meg személyes integritásunkat, ha különböző közösségi oldalakon regisztráljuk magunkat, vagy csak egyszerűen árut rendelünk? Egyáltalán mennyire van védve a magánéletünk, ha kommunikálunk? Az értelmiség vagy inkább a modern kori írástudók felelőssége igen nagy abban, hogy ezek a kérdések valóságos válaszokkal legyenek tisztázhatók. Amikor digitális analfabetizmusról beszélünk, nemcsak a pillanatnyi technikai eszközök nyújtotta lehetőségeknek a kellő ismeretek, elegendő tudás hiányában előálló kihasználatlanságáról beszélünk, hanem a félelem, a frusztráció és a tartalmatlanság valóságáról is.

Világosan látni kell azonban, hogy nem egyedül a technológia rohamos és nem lassuló fejlődése okozza a kihívást. A környezeti lábnyomot bőven maga mögött hagyó, globálissá vált világ olyan magatartásminták kialakulásához járul hozzá, amelyek ellentmondanak az emberi lét hosszú távú fenntarthatóságának. Az értelmiség – vagy amit annak gondolunk – szerepe és megkerülhetetlen felelőssége tehát fokozottan fontosá válhat.

Haladéktalanul meg kell tehát teremteni az egyensúlyt, át kell hidalni a szakadékot a digitális analfabéták, a „múlt századi berögződések rabjai”, illetve a 21. századi technikai forradalom hívei és hasznélvezői között. Szervezetten, elkötelezetten és a civil társadalomért vállalt felelősségtudattal rövid idő – mintegy három év – alatt elérhető lehet az információs társadalom három alappilléreinek megszilárdítása: a megfelelő infrastruktúra kiépítése, az internethasználathoz, az irodai funkciók alkalmazásához szükséges ismeretek milliók számára történő átadása, valamint – és ma talán ez jelenti a legnagyobb kihívást – az igény felkeltése. Ha pedig mindez megvan, vagyis legalább hárommillió digitális írástudó, e-polgár lesz Magyarországon, akkor joggal mondhatjuk majd magunkat a digitális demokrácia országának, amelynek lakói az egyébként elkerülhetetlen technikai forradalomnak nem ellenálló vagy kiszolgáltatott áldozatait, hanem hasznélvezői lesznek.

Ebből a szempontból tehát az alapkérdésre határozott NEM-mel kell válaszolni. A hagyományos értékek fontosságának szükségszerű felértékelődése nélkül a világ élehetetlenné válhat. Nemhogy csökkenne tehát az értelmiség felelőssége, éppen ellenkezőleg: inkább nő, hiszen itt már régen nem egyszerű mennyiségi, hanem sokkal inkább alapvető minőségi változásról van szó.

E célt szolgálja a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság már 2007 elején meghirdetett, társadalmi összefogást, politikai felelősségvállalást sürgető, az esélyegyenlőség megteremtését célzó kezdeményezéseket működtető, befogadó és támogató „Digitális Esélyegyenlőség” programja, amellyel csatlakozik az Európai Bizottság által meghirdetett e-inclusion (e-befogadás) évéhez, és amelynek célja teljes összhangban van a lisszaboni célkitűzésekkel, az Európai Bizottság i2010 stratégiájában foglaltakkal.

Alföldi István

A Neumann János Számítógép-tudományi Társaság ügyvezető igazgatója a Budapesti Műszaki Egyetemen villamosmérnöki és mérnök-tanári, majd a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen mérnök-közgazdász végzettséget szerzett. Szakmai munkáját a KSH-ban kezdte, ahol először programozással, később információs, majd adatkezelő rendszerek tervezésével és fejlesztésével foglalkozott. 1986 és 1990 között a KSH fejlesztési igazgatójaként, majd a KFKI MSZKI projekt-menedzsereként tevékenykedett. Részt vett a kormányzati informatikai rendszer kialakításában és a büntetés-végrehajtás országos informatikai rendszerének megtervezésében. 1993-tól különböző vállalatoknál töltött be informatikai vezetői munkaköröket. Nevéhez fűződik a „Digitális Esélyegyenlőség” mozgalom hazai beindítása és ennek keretében az Európai Számítógép-használói Jogosítvány (ECDL) hazai bevezetése.

E-mail: istvan.alfoldi@njszt.hu